

JUDECATA ÎN PRIMĂ INSTANȚĂ ÎN MATERIE CIVILĂ. SUCCINTE CONSIDERAȚII

Vasile-Sorin Curpăn

Cosmin-Ștefan Burleanu

Procesul civil în desfășurarea sa normală parcurge două faze: faza de judecată și faza de executare silită.

Faza de judecată este constituită din: judecata în fond (sau în primă instanță) și judecata în căile de atac (ordinare sau extraordinare).

Judecata în fond cuprinde un complex de momente și de acte procesuale prin care se urmărește stabilirea existenței raportului juridic civil devenit litigios și dedus judecării și readucerea acestui raport juridic în stare de funcțiune normală sau, după caz, desființarea lui.

Cu privire la procedura prealabilă fazei de judecată art. 109 Cod procedură civilă prevede: „oricine pretinde un drept împotriva unei alte persoane trebuie să facă o cerere înaintea instanței competente” (alin. 1).

Sesizarea instanței de judecată civilă se realizează deci prin cererea de chemare în judecată.

Introducerea cererii de chemare în judecată învestește instanța cu soluționarea cauzei. Ea creează cadrul procedural în care urmează să se desfășoare judecata. Aceasta în sensul că judecătorii vor hotărî numai cu privire la obiectul pricinii deduse judecării.

Pentru conturarea drepturilor și a obligațiilor cu caracter procedural, pe care le au părțile litigante, de o importanță deosebită este instituția procesual-civilă a **primei zile de înfățișare**.

Conform dispozițiilor art. 134 Cod procedură civilă: „este socotită ca prima zi de înfățișare aceea în care părțile, legal citate, pot pune concluzii”.

Practic, până la prima zi de înfățișare pot fi introduse în proces terțele persoane sau poate fi modificat obiectul acțiunii, prin mărirea sau micșorarea pretenției. De asemenea, până la prima zi de înfățișare există posibilitatea de a se propune probe noi de către reclamant, iar pârâtul pierde dreptul de a mai invoca excepțiile de procedură pe care le-a cunoscut până la această dată.

Introducerea cererii de chemare în judecată întrerupe prescripția dreptului la acțiune și produce efectul punerii în întârziere a debitorului pârât.

Conducerea ședinței de judecată – implică lămuriri asupra organului abilitat să judece pricinile civile. Acest organ este instanța de judecată civilă. Instanța este constituită din completul de judecată cu participarea grefierului de ședință.

Completele de judecată sunt prezidate de **președintele completului**. Acesta poate fi președintele instanței, vicepreședintele instanței judecătorești, președintele de secție sau un judecător desemnat de președintele instanței judecătorești.

Președintele completului de judecată deschide, suspendă sau ridică ședința. El are dreptul de a pune întrebări părților litigante și poate pune în dezbatere orice împrejurare de fapt sau de drept care conduce la dezlegarea pricinii civile.

Ceilalți membri ai completului de judecată pot pune întrebări părților, martorilor sau experților doar prin mijlocirea președintelui. Acest însă poate încuviința ca respectivele întrebări să poată fi puse în mod direct de ceilalți judecători, membri ai completului de judecată.

Începerea dezbaterilor

Se concretizează prin strigarea cauzei civile. Se efectuează apelul părților de către grefierul de ședință care va face un scurt referat cu privire la stadiul în care se află judecata și la citarea părților.

Președintele completului de judecată va verifica modul de citare și va lua măsurile corespunzătoare:

*.va amâna judecarea cauzei dacă părțile nu sunt legal citate sau dacă părțile litigante prezente solicită amânarea pricinii. Amânarea judecării cauzei civile se poate dispune și pentru lipsa de timp, dar la solicitarea uneia din părțile litigante ori pentru lipsă de apărare temeinic motivată;

*.va suspenda cauza civilă dacă sunt incidente dispozițiile art. 242; 243 și 244 din Codul de procedură civilă;

*.va proceda la judecarea pricinii când părțile sunt prezente în fața instanței de judecată.

Desigur, părțile litigante se pot prezenta fie personal, fie pot fi reprezentate prin mandatar (reprezentanți convenționali). Când legea impune partea litigantă poate fi reprezentată prin reprezentantul său legal.

Ordinea de acordare a cuvântului

În temeiul principiului oralității fazei de judecată, pricinile civile se dezbate verbal. Se va da cuvântul întâi reclamantului și în urmă pârâtului. Instanța de judecată este obligată ca mai întâi să se pronunțe asupra excepțiilor de procedură precum și asupra excepțiilor de fond, care fac de prisos cercetarea în fond a pricinii.

Nimic nu împiedică ca părților să li se acorde cuvântul în replică sau în duplică. De fiecare dată însă, președintele completului de judecată poate mărgini cuvântul acordat părții litigante.

Închiderea dezbaterilor

O cauză civilă este cercetată și dezbătută, de regulă, în mai multe ședințe de judecată. După administrarea probelor în ultima ședință se va acorda cuvântul părților litigante asupra fondului cauzei.

Aceste concluzii constituie propriile aprecieri ale fiecărei părți referitoare la modul în care ar trebui soluționată pricina.

După închiderea dezbaterilor părțile pot fi obligate, dar au și dreptul de a depune concluzii scrise.

Dacă instanța refuză amânarea judecării, pentru lipsă de apărare, invocată de una dintre părțile litigante, instanța va amâna pronunțarea, la cererea părții, pentru a se putea depune concluzii scrise.

Prima zi de înfățișare

Dintre termenele de judecată acordate de instanța civilă cel mai important este termenul considerat a fi prima zi de înfățișare.

Prima zi de înfățișare – constituie un moment deosebit în desfășurarea activității judiciare, la judecarea în fond a cauzei, de care este legată în mod direct aptitudinea de modificare și de fixare definitivă a elementelor acțiunii civile și a probațiunii cauzei civile.

Prima zi de înfățișare presupune îndeplinirea cumulativă a două condiții:

- părțile litigante să fi fost legal citate;
- părțile să poată pune concluzii.

Când cele două condiții sunt întrunite președintele completului de judecată constată prima zi de înfățișare.

Încheierile de ședință

Sușinerile părților litigante precum și activitatea completului și măsurile dispuse de acesta, la un termen de judecată, sunt trecute în încheierea de ședință. Ea constituie un act procedural ce se întocmește cu ocazia amânării judecării în care se consemnează activitățile desfășurate în ședința de judecată și măsurile dispuse de completul de judecată în vederea soluționării pricinii civile.

Întrucât încheierile de ședință sunt hotărâri judecătorești ele trebuie să cuprindă cele trei părți: **practica, motivele și dispozitivul**.

Dacă nu se întocmește încheierea de ședință, acesta va atrage nulitatea hotărârii judecătorești finale, de delegare a pricinii, întrucât instanța de control judiciar este în imposibilitate de a urmări activ modul de desfășurare a judecării în primă instanță.

Excepțiile de procedură și apărările de fond

***. Excepțiile de procedură**

Noțiunea de „excepție” prezintă două sensuri: unul larg și altul restrâns.

În sens larg prin „**excepție**” se desemnează totalitatea mijloacelor de apărare, care include și apărarea realizată pe fondul cauzei civile.

În sens restrâns, prin „**excepție**” se înțelege totalitatea mijloacelor prin care sunt invocate, în cadrul dezbaterilor judiciare, anumite neregularități procesuale, având ca finalitate asigurarea cadrului legal a judecării.

Modul de invocare și de soluționare a excepțiilor de procedură

Prin întâmpinarea depusă – conform art. 115 pct. 1 Cod procedură civilă – pârâțul prezintă excepțiile pe care le ridică în raport cu cererea de chemare în judecată formulată de reclamant. Dacă excepțiile nu au fost invocate prin întâmpinare ele nu mai pot fi invocate de pârât până la prima zi de înfățișare. Excepțiile neinvocate prin întâmpinare și

care nu s-au prezentat verbal la prima zi de înfățișare nu mai pot fi invocate de pârât decât dacă aceste excepții sunt absolute sau sunt de ordine publică (art. 136 c. pr. Civilă).

Excepția invocată, în termenul legal, obligă instanța de judecată la soluționarea ei. Altfel spus, excepția invocată întrerupe temporar cursul firesc a judecării.

Unele excepții, care pentru soluționarea lor necesită administrare de probatorii, pot fi unite cu fondul cauzei civile.

Art. 137 Cod pr. civilă prevede: „Instanța se va pronunța mai întâi asupra excepțiilor de procedură, precum și asupra celor de fond care fac de prisos, în totul sau în parte, cercetarea în fond a pricinii.”

Concret, rezolvarea excepțiilor se realizează prin respingerea sau prin admiterea lor. Respingerea se pronunță prin **încheiere interlocutorie**. Asupra acestei încheieri nu se mai poate reveni. Admiterea se concretizează, sub aspect procedural, prin pronunțarea unei încheieri sau a unei hotărâri.

Clasificarea excepțiilor procedurale:

I). În raport **cu obiectul lor**, avem:

- **excepții de procedură propriu-zise** – care privesc orice neregularitate procesuală și au ca finalitate asigurarea cadrului legal al dezbaterilor judiciare;

- **excepții de fond** – privesc lipsuri specifice în exercitarea acțiunii civile care conduc la imposibilitatea cercetării în fond a pricinii civile.

II). În raport de efectul pe care îl produce:

- **excepții dilatorii** – care produc efectul întâzierii judecării;

- **excepții dirimante sau preemptorii** – care au drept consecință respingerea sau anularea acțiunii.

III). În raport de caracterul normei juridice încălcate:

- **excepții absolute** – se referă la încălcarea unor norme cu caracter imperativ;

- **excepții relative** – sunt cele care privesc încălcarea unor norme juridice dispozitive.

***. Apărarea în fond**

Se referă la atitudinea adoptată de pârât. Ea are menirea de a contracara pretențiile reclamantului.

Apărarea în fond – reprezintă susținerile pârâtului, în fața instanței de judecată, cu finalitatea de a obține o soluție favorabilă și implicit defavorabilă celeilalte părți litigante, respectiv reclamantului.

Pârâtul nu este obligat să-și formuleze apărarea în fond decât în momentul în care reclamantul a formulat probe în susținerea pretențiilor afirmate prin cererea introductivă de chemare în judecată. Scopul apărării în fond realizată de pârât este dovedirea netemeinicii pretențiilor reclamantului.

Apărarea în fond este opusă pretenției reclamantului fiind în antiteză cu acestea. Ea are aceleași condiții de acceptare și același regim juridic ca și pretenția dedusă judecătii de reclamant.

Pentru exercitarea apărării în fond este necesar ca pârâtul să recunoască că este parte în raportul juridic civil dedus judecătii.

Apărarea în fond durează, de principiu, atâta timp cât se manifestă acțiunea civilă.

Afirmațiile făcute de pârât cu prilejul apărării în fond trebuiesc probate. (art. 115 pct. 3 Cod pr. civilă).

Deosebirile existente între apărările făcute pe cale de excepție și apărările de fond.

Apărările făcute pe cale de excepție trebuie să preceadă fondul cauzei; dacă sunt admise ele au drept efect amânarea sau împiedicarea judecătii; în acest sens precizăm că fondul cauzei nu mai este cercetat.

Apărările de fond se referă la conținutul raportului juridic civil dedus judecătii. Ele au ca efect, în caz de admitere, respingerea acțiunii civile formulate de reclamant, ca fiind nefondată (neîntemeiată).

Hotărârile judecătorești prin care se admite sau se respinge o excepție de procedură propriu-zisă sau o excepție de fond nu au autoritate de lucru judecat asupra fondului litigiului deoarece nu îl soluționează. Autoritatea de lucru judecat se răsfrânge exclusiv asupra modului de soluționare a excepției.

Hotărârile judecătorești prin care s-a statuat asupra apărărilor de fond conduc la obținerea autorității de lucru judecat în privința modului de soluționare a pricinii civile. Aceasta în sensul că nu poate fi promovată în justiție o nouă acțiune civilă având același obiect și privind aceeași cauză.

Dezbaterea cauzei în fond

Constituie momentul final al judecării cauzei civile în primă instanță. Include concluziile părților litigante puse în fața instanței de judecată civile.

Dezbaterea în fond are loc dacă au fost administrate toate probele încuviințate de instanță și dacă au fost soluționate toate excepțiile de procedură propriu-zisă precum și excepțiile de fond.

Concluziile părților constituie momentul culminant al judecării cauzei civile în primă instanță.

Dezbaterile asupra fondului cauzei se vor consemna în partea introductivă a hotărârii judecătorești dacă pronunțarea are loc în ziua judecătii. Dacă pronunțarea este amânată pentru o altă zi dezbaterile asupra fondului se vor consemna în încheierea de amânare a pronunțării. Această încheiere constituie preambulul hotărârii judecătorești.

Când instanța de judecată amână pronunțarea hotărârii data pronunțării trebuie să fie precizată înainte de închiderea dezbaterilor, în ședință publică. Pronunțarea se poate

amâna pentru o perioadă **de cel mult 7 zile** de la data când au avut loc dezbaterile asupra fondului cauzei.

Deliberarea asupra fondului cauzei

Presupune o activitate de gândire în secret asupra soluției care urmează a fi dată cauzei civile.

Art. 256 alin. 2 Cod pr. civilă prevede că președintele completului de judecată „adună părerile judecătorilor, începând cu cel mai nou în funcțiune, el pronunțându-se cel din urmă”.

În cadrul deliberării judecătoria care compun completul de judecată colegial sau judecătorul care formează completul de judecată monocratic trebuie: să analizeze materialul probator care are rolul de a stabili existența sau inexistența faptelor care au generat litigiul; să realizeze operațiunea juridică de încadrare a faptelor în normele juridice incidente în cauza civilă; să realizeze operațiunea logico-juridică care constă în alegerea soluției care se impune a fi dată pentru soluționarea litigiului.

În ipoteza existenței completului colegial există posibilitatea intervenirii unor incidente în cursul deliberării.

Astfel, în cazul completului de judecată alcătuit din doi judecători, dacă aceștia nu ajung la un acord asupra soluției, cauza se va judeca din nou, în **complet de divergență**.

În acest sens, în alcătuirea completului de judecată va intra președintele sau vicepreședintele instanței, președintele de secție ori un alt judecător desemnat de președintele instanței judecătorești.

Cauza se va repune pe rol, dezbaterile urmând a fi reluate doar asupra punctelor, chestiunilor rămase în divergență.

Dacă și după judecarea din nou a pricinii civile sub aspectele divergente vor exista mai mult de două păreri, judecătoria ai căror opinii se apropie mai mult sunt obligați să-și unească aceste opinii într-una singură (art. 257 Cod procedură civilă).

Aceeași procedură se aplică și în ipoteza unui complet colegial alcătuit din trei judecători dacă din deliberare rezultă mai mult de două opinii.

Desigur, potrivit dispozițiilor legale în vigoare, judecata civilă în primă instanță, se desfășoară, cu unele excepții, în fața unor complete de judecată monocratice.

Întocmirea minutei

Imediat după deliberare rezultatul acesteia se consemnează în minută. Aceasta va fi scrisă de unul dintre judecătorii completului colegial sau de judecătorul ce formează completul monocratic și va fi semnată, sub sancțiunea nulității, de judecători / judecător.

Când există o opinie separată a unui judecător dintr-un complet de judecată colegial, se va face vorbire despre aceasta în cuprinsul minutei. Minuta constituie dispozitivul hotărârii judecătorești. Ea se pronunță de președintele completului de judecată în ședință publică. După ce hotărârea judecătorească (minuta, dispozitivul hotărârii) a fost pronunțată, nici un judecător nu mai poate reveni asupra opiniei exprimate.

Minuta se consemnează într-un registru special, denumit condica de ședințe, ținută pe materii (art. 258 Cod procedură civilă).

Dispozitivul hotărârii poate cuprinde soluții de respingere a acțiunii civile sau soluții de admitere a acțiunii civile.

Respingerea acțiunii se poate referi la fondul cauzei, după cum se poate întemeia pe aspecte care exced fondului cauzei civile (prescripția dreptului la acțiune sau admiterea excepției autorității la lucru judecat).

Admiterea acțiunii se referă la fondul cauzei civile. Se raportează la pretențiile afirmate și dovedite de reclamant în contradictoriu cu pârâtul, în fața instanței de judecată.